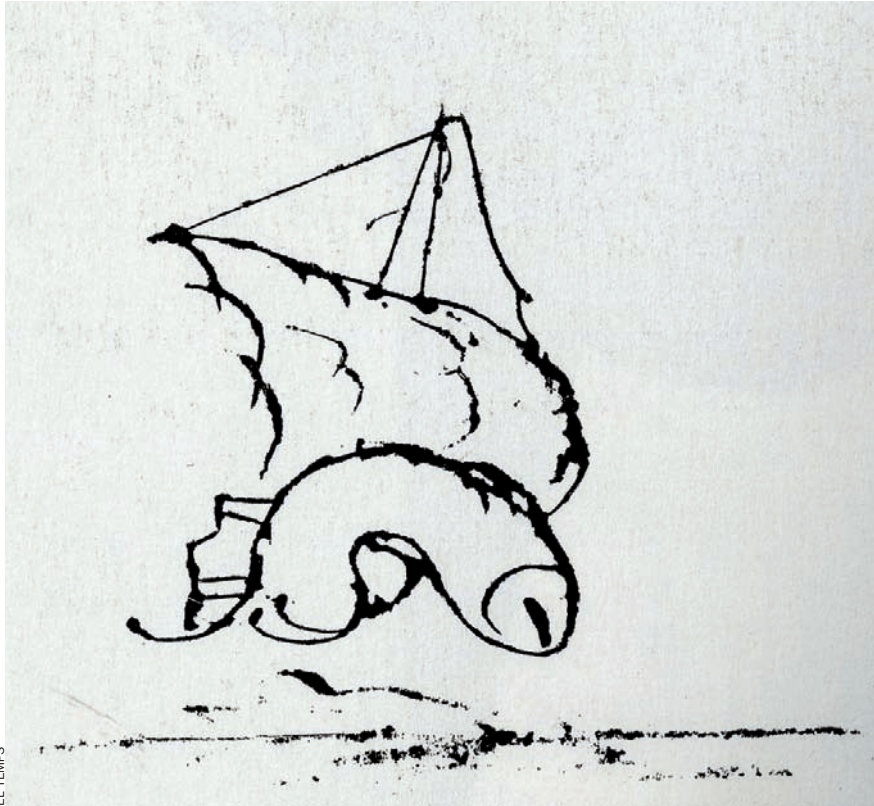

Trempera matinera

EL TEMPS
El dibuix d'aquest fal·lus que navega a tot vent apareix en un registre notarial del 1406, conservat a l'Arxiu del Regne de Mallorca. El reproduïxen Ramon Rosselló i Jaume Bover al llibre *El sexe a Mallorca II* (Lleonard Muntaner, 1994).

On se'n va anar la trempera dels anys 80 i 90? Al carall, evidentment. Ha resultat ser una trempera sobtada, matinera en el sentit que s'ha desinflat aviat. Les diverses col·leccions eròtiques –El Llamp, La Magrana i Pòrtic– i els diversos diccionaris –d'El Llamp, La Magrana i Edicions 62– dormen a les biblioteques.

Aquella trempera sorgeix quan Joan Fuster fa la crida a *Serra d'Or*. El febrer del 1978, amb l'article "Salvem el patrimoni eròtic", denunciava la conspiració de silenci que planava sobre el tema de l'erotisme i reclamava la necessitat que tot el material imprès, manuscrit i oral d'aquest àmbit fos exposat a la llum pública.

Ben aviat, la seva crida va ser atesa.

L'historiador Pep Vila, un dels que ha trencat amb més fermesa la conspiració de silenci, ja constata l'any

Els anys 80 i 90 van ser les dècades d'or de l'erotisme català, amb el rescat de la sexualitat catalana històrica i amb l'edició de col·leccions especialitzades i de diccionaris. Ara cal buscar l'erotisme català històric a les biblioteques.

1987, al pròleg del seu –ara ja històric– *Bocavulvari eròtic de la llengua catalana* (El Llamp, Barcelona), que des d'aquell toc d'alerta es van dur a terme algunes empreses prou lloables, com l'edició vulgaritzadora d'una bona part del *Cançoner satíric valencià*; la impressió facsímil dels *Sainets de Vicenteta*, de Josep Bernat i Valdiví; els valuosos treballs del cançoner eròtic *Sexe i cultura a Mallorca*, de Gabriel Janer Manila; el volum *La bibliografia eròtica & priàpica catalano-valenciana* d'Antoni Bulbena i Tosell (1920), obra inèdita rescatada per Alexandre Venegas [Pedro M. Cátedra] el 1983 i glossada a *l'Avui* per Digna Vallvé [Lola Badia]; l'aportació de Bartomeu Rosselló sobre *L'homosexualitat a Mallorca a l'Edat Mitjana*; la *Poesia eròtica catalana del segle XX*, recollida per Josep Maria Sala Valladaura; la *Novel·la amorosa de Sir Arturo i Eloïsa*, amb l'edició i l'estudi publicada en dues parts a la revista *Randa*; i l'antologia *Poesia eròtica i pornogràfica catalana del segle XVII*, d'Albert Rossich, publicada el 1985 pels Quaderns Crema.

Amb anterioritat a la queixa de Joan Fuster, hi havia un flor al desert, *El cavaller i l'alcajota*, estudi d'un procés que havia divulgat Joaquim Miret i Sans i que va completar Jaume Riera i Sans el 1973, en un volum publicat al Club Editor de Joan Sales, i que s'ha reeditat diverses vegades.

El cas Miret i Sans. Joaquim Miret i Sans (Barcelona 1858-1919) va ser, al seu temps, un franc tirador. A principi del segle XX va rescatar dels arxius diversos plets medievals que demostraven que l'edat mitjana no era l'edat idealitzada pel romanticisme, és a dir, pel romanticisme de la Renaixença.

Es va dedicar, segons les seves paraules, a arrencar dels polsosos arxius de la nostra terra, fent-les sortir a la llum, les mostres de la luxúria, cobdícia, orgull i enveja dels temps medievals.

Les va comentar en una obra que va titular *Sempre han tingut bec els oques*, publicada en dos volums, els anys 1905 i 1906. El títol era extret d'una dita que Miret i Sans recordava completa al pròleg, amb la intenció de copsar-la bé: "Sempre han tingut bec les oques, mas lo bec va escurçant-se cada dia."

Eren, deia al subtítol, unes “apuntacions per la historia de les costumes privades”. I al pròleg, “La gent de la Edat Mitjana”, recordava que “sempre hi ha hagut delictes y vicis, malfactors y llibertins i malgrat d’això la humanitat va pujant”.

Joaquim Miret i Sans va tenir un especial interès a remarcar, al pròleg, que la immoralitat era molt estesa, a la nostra edat mitjana endolcida per la Renaixença.

La immortalitat, va dir, no era tan sols a la cort reial i entre el personal administratiu nomenat per la corona. Els ciutadans, els mercaders i artesans veïns de les viles, tot aquells reunits que constituïen el comú, volien també moltes vegades la llibertat per a ells i la submissió i els sofriments per als altres, per als qui no eren de llur partit.

L’any 2000 l’editorial Alta Fulla va fer una edició facsímil, de tiratge limitat, de *Sempre han tingut bec les oques*.

L’erudit, al qual devem la descoberta de les *Homilies d’Organyà*, es convertí molts anys després de la seva mort en protagonista eròtic. El 2001, Philip D. Rasico feia conèixer el seu dietari. L’edició, titulada *Cafè i quilombo. Els diaris de viatge de Joaquim Miret i Sans (1900-1018)*, va ser publicada per l’Institut d’Estudis Catalans. Cada vegada que l’erudit apunta al seu diari la paraula “quilombo”, que són moltes, indica les vegades que pagava el servei de la professional d’un bordell, i el preu que li havia costat.

Abans que Fuster, Francesc de Borja Moll havia criticat el tractament que l’erotisme havia sofert en les publicacions d’abast general.

Al seu treball del 1976 “Del tabú eròtic en la lexicografia i en el folklore” raonava que la moralització de l’erudició sorgia principalment als diccionaris que, “com a productes d’acadèmies aristocratitzants o de clergues i altres barons molt respectables, apareixien com a models de castedat: procuraven defugir els mots que poguessin ofendre el pudor dels llegidors”.

En el cas de Pompeu Fabra, que va ser molt prudent a l’hora d’introduir al seu diccionari termes grollers en general —no únicament referits al sexe—, la prudència tenia un motiu bàsic que no era ni moral ni religiós: evitar reaccions

EL TEMPS

Dibuix original de Pan que il·lustra la coberta del llibre *Bocavulvari eròtic de la llengua catalana*, de Pep Vila (El Llamp, 1987).

On se’n va anar la trempera dels anys 80 i 90? Al carall, evidentment

negatives que poguessin entrebancar l’aplicació de la seva proposta normativa.

Contra la tradició. Quan Albert Rossich presentava la seva antologia de la poesia eròtica i pornogràfica del barroc sabia que presentar, al nostre mercat, uns textos d’aquestes característiques era un atac directe a la tradició bibliogràfica nostrada, era trencar la conspiració de silenci, una traïció.

En el camp de l’erotisme i la pornografia, la tradició era conformada per moltes dècades d’edicions en tiratges limitats i en impressions furtives o amb peus d’impremta falsos, empa-

rades en la consideració de matèries reservades per a aquells que, com deia Digna Vallvé, han estat especialment designats per a custodiar l’encís d’aquesta reserva que és el secret últim de l’existència de la literatura eròtica.

L’antologia de Rossich no anava destinada només a afegir-se a l’infern de la biblioteca de conspicus col·leccionistes, sinó que també era filla de la voluntat de comunicar a un públic ampli que una legítima alegria de viure que fa segles havia deixat bells, o curiosos, o divertits testimonis literaris ara havia quedat reclosa injustament en llibres que avui només són a l’abast dels erudits i els estudiosos.

Les obres que divulgava Rossich al volum de *Quaderns Crema* eren entreteniments de sagristia, en bona part composicions festives escrites per uns homes “que no podien exercir una activitat sexual regular”. Es refereix als eclesiàstics. L’erotisme, producte d’una frustració, doncs? D’aquí ve,

La pornogràfica representació del coit és de final del segle XIV. Forma part d'un document conservat a l'Arxiu del Regne de Mallorca i reproduït al volum *El sexe a Mallorca III* (Leonard Muntaner, 1996).

deduïa Rossich, que no hi trobem refinaments especials, aberracions ni perversions, sinó una sexualitat elemental i directa.

El fet no pensava que pogués escandalitzar ningú, perquè és una literatura que sorgeix d'una societat en la qual no es manifestava en matèria sexual la rigidesa que s'imposarà a partir de la Il·lustració, "i on si alguna cosa sobrava —és un dir— eren justament capellans".

L'operació duta a terme pel professor Rossich tenia també un sentit complementari, el que guia tota l'obra filològica i editorial del filòleg, el de reivindicar la literatura del barroc.

En treure a la llum una bona part de la producció poètica de caràcter eròtic que es produí a l'època del barroc, Albert Rossich feia conèixer una parcel·la desconeguda de la literatura catalana, "potser la més desconeguda, perquè tots els factors s'han conjurat per impedir-ne la divulgació".

El sexe a Mallorca. Quan Joan Fuster va fer la seva crida, a Mallorca ja feia anys que havien començat a espavilar-se. L'historiador Ramon Rosselló Vaquer i el bibliotecari i filòleg Jaume Bover Pujol van començar a publicar opuscles —ràpidament exhaurits— i arti-

cles sobre el tema de la sexualitat l'any 1975 i van continuar fins el 1990, amb un inesperat èxit de públic.

L'any 1992, Rosselló i Bover van convertir l'obra en el volum *El sexe a Mallorca. Notes històriques*, publicat per Leonard Muntaner, i van ampliar-ne el contingut amb notícies referides a Menorca i Eivissa.

Van fer una aportació original, atès que, com proclamaven al pròleg, "els estudiosos de la història local de les Balears han obviat púdicament la qüestió de la sexualitat, i de forma especial l'homosexualitat i la bestialitat".

L'inventari de la vida sexual illenca, deia Miquel Barceló al pròleg, "és tota una lliçó per als professionals de la història acadèmica, no gens aliens a la hipocresia, al puritanisme i a la furtivitat sexual", perquè allò que la lectura del llibre deixa clar és que "tothom, i tota dona, s'arreglava com podia per boixar, malgrat la inclemència de la Santa Mare Església i els seus inquisidors i botxins".

Entre els documents rescatats pels dos historiadors, hi havia diverses il·lustracions pornogràfiques amagades als llibres de registres, sobretot notariais. També en va trobar Pep Vila als arxius gironins.

El primer volum va tenir un ressò sensacionalista a la premsa local i fou comentat a les càtedres universitàries d'història medieval de diversos països. L'èxit va obligar els autors a continuar cercant notícies d'actes sexuals i dels —gairebé sempre— càstigs que, dictaminats per l'autoritat, els segueixen. I en van trobar tantes que el 1994 presentaven un segon volum de més de 300 pàgines, de la mateixa extensió que el primer, i el 1996, un tercer, de 250, ambdós publicats, com el primer, a Leonard Muntaner.

Però no es podia cantar victòria. Com va dir Miquel Barceló al pròleg del tercer volum, "malauradament, els condicionants religiosos, ideològics o culturals que sovint rebutjaren estudiar aquests temes considerats de menor importància, per no dir nocius i perillosos per a la moralitat de les ments ben pensants, segueixen en major o menor vigència", tot i que una mostra de llibertat com a fruit de la lluita constant i gens plaent contra els inquisidors d'ahir i d'avui és l'obra de Rosselló i Bover.

Lluís Bonada

Pompeu Fabra va ser molt prudent a l'hora d'introduir al seu diccionari termes sexuals, per evitar reaccions negatives que poguessin entrebancar l'aplicació de la seva proposta normativa